

ҒТАМИ 82.05.09
ӘОЖ 376.126

А. ИЛЬЯС,¹
Э.Ғ.К., доцент.
Д.М. ДАДАБАЕВА,¹
Э.Ғ.К., доцент.
С.Н. ИЗЕЕВ,¹
Э.Ғ.К., доцент.
«Тұран» университеті¹

ИННОВАЦИЯЛЫ-КӘСІПКЕРЛІК ТИПТЕГІ УНИВЕРСИТЕТТІҢ КОРПОРАТИВТІ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Андатпа

Мақалада Қазақстандағы ЖОО-лардың инновациялық және кәсіпкерлік қызметін, корпоративтік мәдениетін қалыптастыру қарастырылған. Авторлар корпоративті мәдениетті құрудың өзектілігі мен маңыздылығын, атап айтқанда инновациялық және кәсіпкерлік типтегі университеттің миссиясы мен даму стратегиясына сәйкес келетін құндылықтар мен сенімдер, сонымен қатар ЖОО-ның корпоративті мәдениетінің түрлері, бұқаралық ақпарат құралдары және элементтері анықталды. Корпоративті мәдениеттің элементтері инновациялық-кәсіпкерлік типтегі университетке қатысты және басқарушылық шешім қабылдау жағдайында нақты бағалау үшін қажет, оның тұтас имиджін қалыптастыру кезінде университеттің негізгі сипаттамаларын түсіндіретін, инновациялық-кәсіпкерлік типтегі университетте корпоративті мәдениеттің ұсыныстарын әзірлеуге ұсынылады. Инновациялық және кәсіпкерлік типтегі университеттің корпоративті мәдениетін қалыптастыру бойынша ұсыныстар жасалды. Авторлардың пікірінше, университеттің тиімді корпоративтік мәдениеті инновациялық-кәсіпкерлік университеттің бәсекеге қабілеттілігіне оң әсер етеді, ол университеттің және оның түлектерінің іскери серіктестер мен қоғам арасында жағымды бедел мен тартымды имиджін қалыптастыруда көрінеді. Университеттің корпоративті мәдениетін оқытушылар мен қызметкерлердің инновациялық сезгіштіктері мен белсенділіктерінің өсуі бағытында қалыптастыру университеттің стратегиялық мақсаттары мен жоғары білім мен қоғамдағы инновациялық даму тенденцияларының сәйкес келуін қамтамасыз етеді. Корпоративті мәдениет басқарудың нәтижелілігі мен тиімділігін арттыруға байланысты үрдістерді және басқа ұйымдық өзгерістерді жақсарту жөніндегі ұсыныстардың өсуін ынталандыратын қызметкерлердің шығармашылық белсенділігін арттыруға септігін тигізеді.

Тірек сөздер: корпоративтік мәдениет, университет, имидж, оқытушылар, студенттер, инновациялар, кәсіпкерлік, университеттің бәсекеге қабілеттілігі.

Қазіргі кезде қоғамда әр түрлі елдердегі жаһандану мен интеграциялық процестердің күрделене түсуіне байланысты кез-келген кәсіпорында корпоративтік мәдениетті қалыптастыру өзекті мәселе болып табылады. Егер жоғары оқу орындарындағы корпоративтік мәдениет туралы айтатын болсақ, онда сыртқы байланыстарды жаһандық ауқымға кеңейту, плюрализм бұл тұжырымдаманы білім беру үрдісінің барлық субъектілері (студенттер, оқытушылар, университет басшылары) және сыртқы орта – билік, қоғам, жұмыс берушілер және отбасы өзара әрекеттестігі тұрғысынан тұжырымдалады.

Қазіргі уақытта жоғары оқу орындарының корпоративті мәдениеті белсенді түрде зерттелуде. Сонымен бірге корпоративті мәдениет дегеніміз университетте сыртқы орта мен ішкі интеграцияланған қарым-қатынасқа бейімделген мәдени мағыналардың, рәміздердің және мінез-құлықтардың жиынтығы болып табылады.

Үкімет тарапынан білім беру жүйесін қаржыландырудың қысқаруына, білім беру қызметтері нарығының кеңеюіне және Қазақстанның білім беру нарығындағы университеттер арасындағы бәсекелестіктің күшеюіне байланысты менеджментті жетілдіру, корпоративті мәдениетті қалыптастыру инновациялық және кәсіпкерлік қызметті дамыту қажеттілігі туындады.

Жаһандану жағдайында жоғары оқу орындарындағы инновациялық үрдістерді басқару, инновациялық өзгерістер, корпоративті мәдениетті қалыптастыру – университеттің миссиясы мен даму стратегиясына сәйкес құндылықтар мен сенімдерді қалыптастыру мәселелері өзекті болып қала береді. Бұл бағытта университетті еңбек нарығының қажеттіліктерін қанағаттандыруға, пайда табуға, инновациялық технологияларды дамытуға, ғылыми-зерттеу жобаларын қолдауға және басқаруға бағытталған инновациялық-кәсіпкерлік типтегі ұйымға айналдыруға көп көңіл бөлінеді [1].

Классикалық университеттің және кез-келген басқа университеттің инновациялық-кәсіпкерлік типтегі ұйымға айналуы сөзсіз елеулі құрылымдық және ұйымдастырушылық өзгерістерге әкеледі.

Инновациялық-кәсіпкерлік университет өз қызметкерлері арасында белгілі бір корпоративті мәдениетті дамытуға тырысады, бұл ұйымның стратегиялық саясатының бөлігі ретінде өзгертулерді қабылдауды қамтиды. Мұндай инновациялық мәдениеттің енгізілуі университет өмірінің, корпоративті мәдениеттің, сонымен қатар институционалды тұлғаның, имидждің және іскерлік беделдің символдық жағы болып табылады.

Кәсіпкерлік университеттің дамуы ең алдымен университетті басқарудың инновациялық технологияларын енгізумен, бизнес-процестерді оңтайландырумен, білім беру бағдарламаларын іске асырудың нысандары мен технологияларын әртараптандырумен, икемді баға стратегиясын ұстанумен, маркетинг құралдарын енгізумен, оның ішінде түлектердің кәсіби іске асырылуын бақылаумен байланысты болады.

Инновациялық-кәсіпкерлік университет тек бизнес және басқа да әлеуметтік-экономикалық салалардағы зерттеулер мен зерттеулерді ғана емес, сонымен қатар ірі корпорациялар мен үкіметтен университеттерге ірі қаржы инвестицияларын тартатын, университеттің жеке кәсіпкерлік қызметінен пайда табатын типтегі жоғары оқу орны болып табылады.

Университетке қатысты «Корпоративті мәдениет» термині басқа ұйымдарға қарағанда бүкіл қоғамның рухани және материалдық өміріне қатысты мәселелерді қамтиды. Бұл мінез-құлық кодексінде және бекітілген білім беру стандарттарында бекітілген моральдық нормалар мен құндылықтардан көрінеді, оқытушыларға, студенттерге, университет басшыларына құндылық-семантикалық бағыттарды, сенімдер жиынтығын және тұрақты нәтижелер беру құралы ретінде қолданылады [2].

Университеттің корпоративті мәдениетті дәріптеушілер профессорлық-оқытушылар құрамы, студенттер, әкімшілік қызметкерлер және қызмет көрсету секторы болып табылады.

Теориялық тұрғыда корпоративті мәдениеттің түрлері жоғары оқу орындарының басқару стиліне қарай жіктеледі. Қазақстандық жоғары оқу орындарында қандай корпоративтік мәдениет түрлері кездесетінін біз анықтадық.

Университеттің корпоративті мәдениетін егжей-тегжейлі зерттеу үшін 1-кестеде корпоративті мәдениеттердің жіктелуіне жүгіну қажет.

Кесте 1 – Университеттегі корпоративті мәдениеттің түрлері

Түрлері	Сипатамасы	Жоғары оқу орны
Жанұялық мәдениет	Мәдениет – бұл ұжымның басты құндылығы болатын ұйымға тән қасиет. Оқытушылар университетке адал қызмет етеді. Кадрлар айналымының төмендігі. Жобалардың барлық түрлерін жүзеге асыру үшін жұмыс топтары құрылады. Жұмыстың жаңа тиімді тәсілдерін үнемі іздестіреді. Оқытушылар мен студенттер арасында диалог құрылған	Алматы технологиялық университеті, Алматы экономика және статистика академиясы (арнайы кәсіби бағыттағы университеттер: технология, экономика)
Адхократтық мәдениет	Мәдениет шығармашылық пен инновацияға бағытталған. Индивидуализм, шығармашылық, өзіндік, стандартты емес әдіс бағаланады. Бұл болашаққа бағытталған ең икемді, тез дамыған және ашық мәдениет. Көбіне мұндай университеттер түрлі эксперименттер алаңына айналады. Ғылымды дамыту, қоғаммен байланыс және үнемі тәжірибемен алмасу басымдық болып табылады	«Туран» университеті, Халықаралық бизнес университеті, Алматы Менеджмент Университеті, Назарбаев Университеті (заманауи университеттер)
Бюрократтық мәдениет	Мәдениеттегі ең бастысы – ережелер мен нұсқаулар. Оқыту сапасын бағалау формалды болып табылады. Әдетте тұтынушылардан (студенттерден) кері байланыс жоқ немесе ресми емес. Бұл мәдениет қызметкерлерді ішкі қолдауға және барлық процестердің реттелуіне және тұтынушыларға (студенттерге) емес, оқытушылардың барлық ережелері мен ішкі жайлылығына бағдарланған	Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (ұлттық және мемлекеттік университеттер)
Ескертпе – [3] дереккөз негізінде автормен әзірленген.		

1-кестеге сүйене отырып, Қазақстандағы жеке университеттер университеттің инновациялық-кәсіпкерлік типке ауысуы жағдайында корпоративті мәдениетті қалыптастыратынын атап өтуге болады. Корпоративті мәдениеттің әр түрі университеттің рухын қалыптастыратын, білім беру сапасына жетудің өзіндік арнайы құралдарын ерекше атап көрсетеді. Егер ЖОО басшысы ұйымдастырушылық мәдениеттің бәсекелік артықшылығы және жетістіктің негізгі факторы етіп көрсетуге тырысса, онда оған келесі ақпарат қажет: оның мекемесіндегі корпоративті мәдениеттің сипаты қандай және ол талаптарға қаншалықты сәйкес келеді.

Университеттің ұйымдастырушылық мәдениеті – бұл барлық қатысушылар (әкімшілік, оқытушылар құрамы, қызметкерлер мен студенттер) корпоративті мәдениетті қалыптастыруға өз үлестерін қосатын қауымдастық. Сонымен қатар, қоғамның сыртқы мәдениеті университеттің корпоративтік мәдениетін қалыптастыруға әсер етеді.

Біз 1-суретте көрсетілген университеттің корпоративті мәдениетінің келесі элементтерін бөліп көрсетеміз.

Сурет 1 – Университеттің корпоративті мәдениетінің элементтері

Ескертпе – Автормен құрастырылған.

1-суретті сипаттасақ, ғимараттың сәулеті, аудиторияның жағдайы, сынып бөлмелері, б.т. университеттің материалдық-техникалық базасы, аудиторияны жабдықтау корпоративтік мәдениеттің негізгі элементі болып табылады.

Екінші маңызды элемент – университет ішіндегі қарым-қатынас мәдениеті, қызметкерлер, оқытушылар, студенттер және әкімшілік арасындағы байланыс жүйесі. Университет үшін әсіресе қызметкер мен оқытушы құрамының, қызметкер мен студенттердің, профессорлық-оқытушылар құрамы мен студенттердің арасындағы жоғары мәдениетті қарым-қатынасы маңызды. Университеттегі студенттердің мінез-құлқын бақылау қажет. Қызметкерлерге (әдіскерлер, күзетшілер, оқытушылар, техникалық персоналдар, зертханашылар, мамандар) «Корпоративті мәдениет» тақырыбында тренинг өткізу керек.

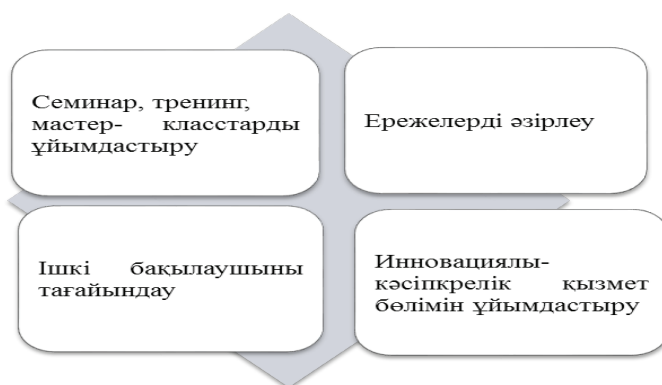
Корпоративті мәдениеттің үшінші элементі – оқытушылар мен қызметкерлердің сыртқы келбеті. Оқытушыларға келесідей талаптар қойылатыны барлығына белгілі: классикалық киім стилі, кеңсе ұзындығы, стандартты шаштар, шашты бояудың табиғи реңктері, күндізгі макияж.

Сыртқы немесе үрдіске қатысушылардың құндылықтық қатынастарында жасырын болған кез-келген элементтер университеттің корпоративті мәдениетінің тиімділігін арттыруы немесе төмендетуі мүмкін.

Инновациялық-кәсіпкерлік типтегі университеттің тиімді корпоративті мәдениетін қалыптастыру үшін 2-суретте (б. 287) келтірілген келесі кеңестерді кеңінен қолдануға болады.

1-суретке сүйене отырып, инновациялық-кәсіпкерлік типтегі университеттің корпоративті мәдениетін қалыптастыру үшін келесі ұсыныстарды негіздеуге болады.

1. Университеттің барлық қызметкерлері, оқытушылары, студенттері үшін «Корпоративті мәдениет және этика» тақырыбында семинарлар мен тренингтер ұйымдастыру және өткізу. Бұл тренингтердің негізгі мақсаты – қызметкерлерге, оқытушыларға, студенттерге университеттің корпоративті мәдениетінің мәні, маңызын түсіндіру және жеткізу.

Сурет 2 – Инновациялық-кәсіпкерлік типтегі университеттің корпоративті мәдениетін қалыптастыру бойынша ұсыныстар

Ескертпе – Автормен құрастырылған.

2. Келесі құжаттарды әзірлеу: корпоративті мәдениет туралы ережелер, іскерлік этика кодексі, студенттік кодекс. Университетте мәдениетке, қызметкерлердің сыртқы келбетіне және тәртіп ережелеріне қойылатын талаптарды қамтитын кодекс.

3. Персоналды басқару бойынша жұмыс істейтін бөлім құру. Бөлім құжаттар (ережелер, кодтар) әзірлейді, ішкі аудитор мен жұмыс тобының жұмысын үйлестіреді, семинарлар, мастер-класстар мен тренингтерді ұйымдастырады және өткізеді.

Ішкі аудиторды тағайындау. Ішкі аудитор мониторинг жүргізеді, бақылайды, үйлестіреді, сәйкессіздіктерді анықтайды және процедураларды профессор-оқытушылар құрамының, студенттердің ережелеріне және кодексіне сәйкестендіреді. Корпоративтік мәдениетті қалыптастыруда қызметкерлердің, оқытушылардың, студенттердің, магистранттардың жұмыс тобын құру. Жұмыс тобы ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізеді (сауалнаманы құрастыру, сауалнама жүргізу және бөлімге зерттеу нәтижелерін ұсыну) [3].

4. Университеттің инновациялық-кәсіпкерлік қызмет бөлімін ұйымдастыру. Бөлімнің функциялары: инновация және кәсіпкерлік саласындағы серіктестерді, демеушілерді іздеу; меморандум, келісімдер, бизнес, инвестициялық және инновациялық жобаларды бірлесіп әзірлеу және жүзеге асыру туралы кәсіпкерлермен келісімшарт жасасу; нақты іс жағдайларын шешуге келісімшарт жасасу. Келісімшартта тапсырыс беруші – компания, орындаушы – университет, яғни, компания келісімшарт негізінде өзінің кәсіпкерлік іс-әрекетін университетке ұсынады.

ПОҚ, қызметкерлердің белсенділігінің өсуі бағытында университеттің корпоративтік мәдениетін қалыптастыру бізге университеттің стратегиялық мақсаттары мен жоғары білім мен қоғамдастықтағы инновациялық даму тенденцияларының сәйкес келуін қамтамасыз етеді.

Тұтастай алғанда, корпоративті мәдениет қызметкерлердің шығармашылық белсенділігін арттырады, басқару тиімділігін арттыруға, интеграциялық үрдісті тездетуге және университетте инновациялық жобаларды іске асыратын тиімді топтарды құруға байланысты үрдістерді және басқа ұйымдық өзгерістерді жақсарту жөніндегі ұсыныстардың өсуін ынталандырады. Университеттің инновациялық корпоративті мәдениетінің тасымалдаушылары болып менеджерлерге, оқытушыларға, қызметкерлерге, студенттерге, магистранттарға, докторанттарға корпоративті мәдениеттің элементтерін «тарататын» жұмыс істейтін бөлімдер болып табылады.

Инновациялық-кәсіпкерлік типтегі университеттің заманауи корпоративті мәдениеті инновацияларға, еңбек әлеуетін арттыруға, университеттің зияткерлік меншігін қалыптастыруға, сол арқылы бірегей ғылыми, инновациялық әзірлемелердің, технологиялардың, жобалардың болуына байланысты оның бәсекеге қабілеттілігін арттыруға бағытталатын болады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Макелов Д.А. Корпоративная культура как фактор эффективной деятельности компании. – М.: Издательство «Ленанд», 2016. – 249 с.
- 2 Шиляпина С.М., Федорова К.В. Развитие корпоративной культуры организации // Вестник Новгородского государственного университета. – 2017. – № 7. – С. 61–67.
- 3 Загорулина В.Т. Корпоративная культура университета: проблемы взаимодействия субъектов образовательного процесса – студентов и преподавателей // Современные проблемы науки и образования. – 2016. – № 4. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=19736> (дата обращения: 30.09.2019).

Аннотация

В статье рассмотрены формирование корпоративной культуры, инновационная и предпринимательская деятельность вузов Казахстана. Авторами отмечены актуальность и важность формирования корпоративной культуры – ценностей и убеждений, созвучных миссии и стратегии развития вуза инновационно-предпринимательского типа, а также определены типы, носители и элементы корпоративной культуры вуза. Проведен анализ состояния корпоративной культуры вуза в условиях трансформации в инновационно-предпринимательский университет. Предложены элементы корпоративной культуры применительно к университету инновационно-предпринимательского типа и выработке рекомендаций корпоративной культуры в вузе инновационно-предпринимательского типа, которые объясняют основные характеристики вуза, формируя при этом его целостный образ, необходимый для точной оценки в ситуации принятия управленческого решения. Разработаны рекомендации по формированию корпоративной культуры вуза инновационно-предпринимательского типа. Авторы считают, что эффективная корпоративная культура вуза положительно влияет на конкурентоспособность университета инновационно-предпринимательского типа, что проявляется в формировании положительной репутации и привлекательного имиджа университета и его выпускников среди деловых партнеров, общественности. Формирование корпоративной культуры вуза в направлении роста инновационной восприимчивости и активности преподавателей, сотрудников позволяет обеспечить соответствие и сбалансированность стратегических задач университета и тенденций инновационного развития в высшем образовании и сообществе. Корпоративная культура способствует повышению творческой активности сотрудников, стимулируя рост предложений по совершенствованию процессов и других организационных изменений, связанных с повышением эффективности и результативности управления.

Ключевые слова: корпоративная культура, университет, имидж, преподаватели, студенты, инновации, предпринимательство, конкурентоспособность университета.

Abstract

The article considers the formation of corporate culture, innovative and entrepreneurial activities of universities in Kazakhstan. The authors noted the relevance and importance of creating a corporate culture - values and beliefs that are consonant with the mission and development strategy of an innovative and entrepreneurial type of university, as well as identified types, media and elements of a university's corporate culture. The analysis of the corporate culture of the university in the conditions of transformation into an innovative and entrepreneurial university is carried out. Elements of corporate culture are proposed in relation to an innovation-entrepreneurial type university and the development of corporate culture recommendations at an innovation-entrepreneurial type university that explain the main characteristics of the university, while forming its holistic image, which is necessary for an accurate assessment in the situation of making a managerial decision. Recommendations on the formation of the corporate culture of a university of innovative and entrepreneurial type have been developed. The authors believe that an effective corporate culture of a university has a positive effect on the competitiveness of an innovative and entrepreneurial university, which is manifested in the formation of a positive reputation and attractive image of the university and its graduates among business partners and the public. The formation of the corporate culture of the university in the direction of the growth of innovative susceptibility and activity of teachers and employees allows us to ensure the correspondence and balance of the strategic objectives of the university and the trends of innovative development in higher education and the community. Corporate culture helps to increase the creative activity of employees, stimulating the growth of proposals to improve processes and other organizational changes related to improving management efficiency and efficiency.

Key words: corporate culture, university, image, teachers, students, innovations, entrepreneurship, university competitiveness.